

ПРЕДРАГ ЂУКИЋ  
Библиотека града Београда

УДК: 027.52:004(497.11)

## ДИГИТАЛИЗУЈЕМ, ДАКЛЕ ПОСТОЈИМ!

*Сажетак:* У раду су приказане припремне радње и први кораци на пољу дигитализације библиотечке грађе из фондова Библиотеке града Београда. Учешћем БГБ у пројекту AccessIT несумњиво су постављени темељи дигиталне БГБ и означен правац развоја у годинама које долазе, као и укључивање њеног садржаја у Europeana-у. Размотрене су основне поставке за формирање националног агрегатора метаподатака и репозиторијума.

*Кључне речи:* дигитализација, дигиталне библиотеке, Библиотека града Београда, dLibra, AccessIT, Atiz, online курсеви, Moodle

Реч која се последњих година често и лако изговара – дигитализација! Решење свих наших проблема – дигитализација! Ноћна мора – дигитализација! Све ће једног дана бити само један клик удаљено од корисника – дигитализација! Завештање за будуће нараштаје – дигитализација! Заштита човекове околине, зелена библиотека – дигитализација! Дигитализација је често олако схваћена као активност коју је лако извести, без пуно улагања, без пуно припреме и, најчешће, без визије и јасног плана шта се тачно жели постићи и, још мање, каква је будућност.

Желећи да избегне све ове замке и са намером да се дигитализација постави на здравим ногама, Библиотека града Београда је у овај сегмент библиотечког пословања ушла опрезно, корак по корак. Пратећи светска и, нарочито, домаћа искуства још од 2000. године, гледајући трновиту стазу којом су прошле прве библиотеке крчећи пут другима, БГБ је било јасно да се овде ради о врло озбиљном послу коме би требало приступити тек након опсежних припрема и са јасном визијом како би све требало да изгледа. Пионири дигиталних библиотека су морали да прележе разне

„дечје болести“, да се одлуче за примену одређених стандарда и формата када је у питању техничка обрада грађе и, наравно, примене одређени софтвер за управљање дигиталним садржајем и његово приказивање.

БГБ је постала партнер у двогодишњем пројекту AccessIT (Accelerate the circulation of culture through exchange of skills in information technology) који се финансира из средстава Европске комисије, из Програма „Култура 2007-2013“. Период трајања пројекта био је од 1. маја 2009. до 30. априла 2011. године. Координатор пројекта је фирма MDR Partners из Лондона, партнери су PSNC (Poznan Supercomputing and Networking Center) из Пољске, Хачетепе универзитет из Анкаре – Турска, Централна јавна библиотека из Верије – Грчка и Библиотека града Београда. Пројекат подстиче интеркултурни дијалог, међународно повезивање и сарадњу радника у култури, као и транснационално представљање културног блага.

Пројекат AccessIT ће обезбедити јединствени пакет обуке и усавршавања за оспособљавање мањих, локалних установа културе у Турској, Грчкој и Србији за дигитализацију фондова библиотека, архива и музеја. Као резултат пројекта очекује се стварање националних репозиторијума који ће бити спремни да се укључе у пројекат Европске дигиталне библиотеке (Europeana и Europeana Local). План је да се овим пројектом обухвати укупно око 1.340 библиотека, музеја и других институција културе у Србији, Турској и Грчкој. Укупан планирани број дигитализованих објеката је 125.000, од чега је допринос Србије 50.000 објеката. У оквиру пројекта предвиђена је обука тренера, националне конференције, као и студијска путовања учесника.

Смернице за дигитализацију и обуку за реализацију пројекта припремају стручњаци из PSNC, институције која већ деценију успешно предводи и координира рад на дигитализацији фондова пољских библиотека. Процедуре су усклађене са ISO стандардима, као и праксом сличних пројеката из области дигитализације библиотечке грађе. Документација ће се превести на језике земаља учесница и бити објављена у облику приручника. Такође, биће доступан и модул за електронско учење на даљину (e-learning).

### *Простор*

Иако је дигитална библиотека збирка виртуелних докумената, за само функционисање поступка дигитализације неопходно је обезбедити физички простор. БГБ се одлучила да центар за дигитализацију буде у Одељењу старе, ретке и књиге о Београду – Завичајном одељењу које се налази у згради БГБ у Змај Јовиној бр. 1, на другом спрату. Овај простор одабран је првенствено због јединствене збирке библиотечке грађе о

Београду, као и старе и ретке књиге која се овде чува и која ће имати приоритет приликом редоследа дигитализације фондова БГБ. Потребно је још решити и питање осветљења у просторији, тј. омогућити потпуно замрачење. Приметна је разлика у квалитету скенираних докумената, зависно од степена мешања природног и вештачког светла у просторији. Такође, може доћи до појаве рефлексije. Тек када се омогући потпуно замрачење просторије може се очекивати уједначен максималан квалитет снимљених докумената.

### *Опрема*

У једној, не претерано пространој канцеларији смештена је опрема за дигитализацију која се састоји од:

- скенера ATIZ Book Drive DIY, model B са колевком величине А2 (2хА3). Срце овог скенера чине два DSLR фото-апарата Canon 5D Mark II од 23 Мрiх. Опремљени су Canon EF 50mm f/1.4 објективима који омогућавају да се не појављују закривљења на ивицама снимљених докумената. За специфичне потребе набављен је и један Canon 28-135mm f3.5-5.6 IS објектив. Са овом опремом могуће је скенирање већине постојеће грађе формата А2 у резолуцији од 300 dpi. За осталу грађу коју није могуће скенирати на овом уређају одлучено је да се ангажују спољни извори који ће тај посао обавити на комерцијалној основи. Овде се не ради о великом броју докумената;

- флетбед скенера А3 Epson GT 20000. Овај модел је наследник добро познатог и поузданог GT 15000 који је практично неизоставни комад опреме скоро сваке лабораторије за дигитализацију;

- рачунара Fujitsu Siemens P3510 на коме се врши манипулација фајловима и

- сервера Fujitsu Siemens Econel S-100 за смештај фајлова.

За поступак дигитализације користе се и два скенера А4 Epson V30 који се налазе у другим канцеларијама и, зависно од врсте грађе и потреба, могу бити употребљени за неке једноставније захвате.

### *Софтвер*

Код избора софтвера за рад дигиталне библиотеке, БГБ се одлучила за:

- dLibra – пољски софтвер за креирање дигиталне библиотеке. Захваљујући учешћу у пројекту AccessIT и сарадњи са PSNC, БГБ има

могућност да бесплатно користи софтвер, који је производ тима за дигиталне библиотеке PSNC. Овај софтвер се користи за рад близу 100 дигиталних библиотека, махом пољских, али постоје преводи и за друге језике. Такође, БГБ је потписала посебан споразум о сарадњи са PSNC, према коме ће бити један од сарадника у даљем развоју овог софтвера. Ради се на преводу корисничког веб интерфејса на српски језик (слика 1). Интерфејс библиотекара (слика 2) ће у почетку бити на енглеском, али је планирано да у некој од наредних фаза буде преведен на српски. Одлучено је да администраторски интерфејс (слика 3) остане на енглеском и да нема потребе да се преводи;

- Abby Fine Reader за OCR и конверзију у текстуални формат и
- Adobe CS пакет (Illustrator, PhotoShop, Acrobat) за графичку обраду фајлова.

### *Кадар*

Централни део пројекта AccessIT посвећен је креирању онлајн курсева за обуку библиотекара у домену рада дигиталних библиотека. У оквиру електронске учионице Народне библиотеке Србије постављени су онлајн курсеви: Digital repositories for small memory institutions (Дигитални репозиторијуми малих институција културе) и Cooperation with Europeana (Сарадња са Еуропеаном). У првом периоду курсеви су доступни само на енглеском, али се до краја пројекта (април 2011) очекује постављање и комплетног превода оба курса на српски језик. Похађање курсева је бесплатно и доступно свима уз претходну регистрацију. Први курс намењен је свим стручњацима у области дигитализације и бави се комплетним путем од избора грађе, скенирања, обраде, метатаговања, постављања и приказивања у дигиталној библиотеци. Други курс намењен је напредним креаторима дигиталног садржаја и бави се проблематиком међународне сарадње, односно доступношћу садржаја појединачних дигиталних библиотека кроз међународне портале, нпр. Europeana-у. Обрађена је агрегација метаподатака и рад репозиторијума. Курсеви су развијени на open source платформи Moodle.

### *Уместо закључка или Будући развој*

Резултате рада у пројекту AccessIT БГБ првенствено види кроз запошљавање рада на сопственој дигиталној колекцији. При томе се користе сва постојећа међународна и домаћа искуства и примењују општеприхваћени стандарди за опис докумената и размену метаподатака. У оквиру пројекта

у свим фазама били су укључени и стручњаци из дигиталне НБС. Ово је омогућило да се започне размишљање о потреби стварања националног агрегатора метаподатака који би, са једне стране, прикупљао метаподатке за Europeana-у, а са друге стране, омогућавао би да на једном месту постоји евиденција о томе шта је све до сада урађено у појединачним дигиталним библиотекама. Агрегација метаподатака даље доводи до питања потребе стварања својеврсне федерације дигиталних библиотека, где би на једном месту били представљени резултати рада на дигитализацији фондова институција културе у Србији. Такође, кроз један портал било би могуће прићи свим постојећим дигиталним колекцијама. И оно што је од изузетног значаја јесте да може да се види шта се све налази на листи најављене дигитализације, односно која институција планира рад на којим документима. Овакав начин рада не доводи до дуплирања посла него до рационалног искоришћења свих постојећих ресурса.

Остаје питање репозиторијума. Шта са дигиталним мастер копијама? Где их чувати, похранити? Како архивирати и где чувати копије? У условима релативно слабе развијености телекомуникационе инфраструктуре у Србији где је приступ Академској мрежи РС омогућен малом броју институција, а већина има „кућно“ ADSL или кабловско прикључење за које мора да издваја одређена средства, ово питање је од круцијалног значаја. Да ли је добар избор ослањати се на изнајмљивање хардверских капацитета на неком од удаљених сервера негде у Калифорнији или било где другде у свету? Или можда учинити исту ствар, само негде у земљи? Можда постоји могућност конзорцијумског удруживања институција и прављења заједничких репозиторијума у некој од институција која има приступ Академској мрежи.

### *Извори*

<http://www.access-it.org>  
<http://fbc.pionier.net.pl/owoc>  
<http://www.man.poznan.pl/online/en/>  
<http://www.europeana.eu/portal/>  
<http://www.europeanalocal.eu/>  
<http://digital.nb.rs/scc/>  
<http://e-ucionica.nb.rs/moodle/>

## DIGITO, ERGO SUM!

*Summary*

This paper shows preparational activities as well as first steps in the field of digitization of Belgrade City Library special collections. Participation in the AccessIT project placed foundations of digital BCL and also marks main stream of development in years to come. Furthermore, this leads to the inclusion of digital library content metadata in Europeana. The basics of national metadata agregator and repositorium are also discussed.

*Key words:* digitization, digital libraries, Belgrade City Library, dLibra, AccessIT, Atiz, online courses, Moodle

Predrag Đukić, M. A.

**Веб интерфејс дигиталне библиотеке dLibra**